

การศึกษาวรรณกรรมแปล เรื่อง ‘ความพยาบาท’

วินิตา ดิถียนต์

ความพยาบาท เป็นนวนิยายเรื่องแรกของไทยที่ “แม่วัน” แปลจากนวนิยายอังกฤษชื่อ Vendetta ของนักประพันธ์สตรีชื่อ มารี คอเรลลี (Marie Corelli) ปรากฏว่าเป็นที่นิยมชมชอบของผู้อ่านเป็นอย่างมาก เห็นได้จากหลวงบุณยมานพพานิช (แสงทอง) นักประพันธ์สำคัญคนหนึ่ง ได้กล่าวถึงไว้ในคำนำของเรื่อง “ความพยาบาท” ว่า

...ข้าพเจ้าออกจะแน่ใจว่า “ความพยาบาท” ของ “แม่วัน” แม้จะเป็นนวนิยายฝรั่ง แต่ก็ยังเป็นนวนิยายภาษาไทยเรื่องแรกที่ได้รับคามนิยมชมชอบกันมาทุกรุ่นทุกสมัย ซึ่งจะทำให้ชื่อ “แม่วัน” พระยาสุรินทรราชา (นกยูง วิเศษกุล) ไม่ตาย ในชีวิตของการเป็นนักประพันธ์ของ “แม่วัน” แม้ท่านจะได้เขียนเรื่องร้อยแก้วร้อยกรองไว้มากี่เรื่อง แต่เรื่อง “ความพยาบาท” ของท่านนี่เป็นงานดีที่สุดของท่าน และเพราะงานชิ้นนี้ ท่านจึงได้รับความยกย่องนับถือว่าเป็นนักประพันธ์ชั้นเอกคนหนึ่ง

นวนิยายเรื่องนี้ มารี คอเรลลี เขียนขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๖ (พ.ศ. ๒๔๒๙) เป็นนวนิยายเรื่องที่สองของเธอ หลังจากนวนิยายเรื่องแรกชื่อ A Romance of Two Worlds ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีมาแล้ว ผู้จัดพิมพ์ได้แนะนำให้คอเรลลีเปลี่ยนแนวจากเรื่องตลกกลับแบบเหนือธรรมชาติอย่างเรื่องแรก เป็นแนวจินตนิมิต เพื่อมิให้ความนิยมของคนอ่านเสื่อมคลายลงเธอจึงได้เขียนเรื่องโลกโศกเกี่ยวกับความทรยศของมนุษย์ และจิตใจที่ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของสังคมอังกฤษ เอาไว้ในเรื่องที่สมมุติว่าเกิดในอิตาลี ทั้งที่ความ

จริงแล้ว สังคมและทะเลภายในเรื่องนี้ก็คือ
สังคมอังกฤษสมัยวิกตอเรียนนั่นเอง

เรื่องบรรยายถึงชีวิตอันเรียบง่ายของ
ชายอิตาลีที่มีบรรดาศักดิ์และมาจากตระกูล
ผู้ดีเก่าแก่เป็นต้นนับหน้าถือตาในอิตาลีผู้หนึ่ง
ชื่อ เกานต์ฟามิโอ โรมานี ซึ่งพำนักอยู่ใน
อุทยานเก่าแก่ที่ทอดมาจากบรรพบุรุษ มี
งานอดิเรกคืออ่านหนังสือและวาดรูปอย่างผู้
รักความสมถะแท้จริง และแวดล้อมด้วยมิตร
สนิทซึ่งผลัดกันมาเยี่ยมเยียน ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่
“มีความประพฤติไม่มากนักคล้ายกับความ
ประพฤติของข้าพเจ้า เป็นผู้ที่ไม่ลืมหุนใน
หนังสือเก่า ๆ...”^๒ ซึ่งในจำนวนนี้มีทรสหนัก
ที่สุดคือช่างเขียนชื่อ กิโด เฟอร์รารี ซึ่ง
เกานต์ โรมานี “...รักเขา เทพยเจ้าเป็น
พยาน รักจนปราศจากซึ่งความรังเกียจ ความ
เห็นแก่ตัวและอื่น ๆ ความรักชนิดที่ฝังอยู่บ้านใน
ระหว่างเพื่อนเด็กนักเรียน และเป็นของหายาก
ในระหว่างคนที่เจริญวัยด้วยกันแล้ว”^๓ โดยที่
ไม่เคยมีผู้หญิงเข้ามาแผ้วพานเลย จนกระทั่ง
วันหนึ่ง โรมานีได้พบเด็กสาวอายุราวสิบห้า
หรือสิบหก ชื่อ นินน่า เข้าโดยบังเอิญ หล่อน
ผู้เป็นบุตรสาวคนเดียวของขุนนางชาวเมือง

ฟลอเรนซ์ ที่หมดตัวเพราะการพนัน บิดา
ของหล่อนได้กล่าวกับโรมานีว่า “ลูกสาวของ
ฉันบริสุทธิ์แท้ บริสุทธิ์ดังดอกไม้บูชาพระ”
ซึ่งโรมานีก็เห็นพ้องต้องกันเพราะ “ผู้หญิง
เฟื่องจะรุ่นแตกเนื้อสาว และชังอยู่กับพวกชั
งแต่เล็กจะไม่บริสุทธิ์อย่างไรได้” หลังจาก
สมรสกันโรมานีก็ได้บุตรสาวจากนินน่าหนึ่ง
คน

ในปี ค.ศ. ๑๘๘๔ เกิดโรคระบาดขึ้น
ในเมืองเนเปิลส์ โรมานีติดโรคนี้จากผู้ป่วย
ซึ่งเขาให้ความช่วยเหลือด้วยความกรุณาปราณี
ก็เจ็บหนักจนมีอาการเหมือนสิ้นใจ ญาติและ
มิตรสหายเข้าใจว่าเขาถึงแก่กรรมแล้ว ก็เา
ร่างไปฝังไว้ในสุสานประจำตระกูล เมื่อ
โรมานีฟื้นขึ้น ความตื่นตระหนกทำให้ผม
ของเขากลายเป็นสีขาวไปหมด หน้าตาก็ดูแก่
ชราลงไป แต่มีลาภลอยแทรกเข้ามาคือพบว่า
สุสานนั้นกลายเป็นที่ซ่อนสมบัติมหาศาลของ
โจรก๊กหนึ่ง ในขณะที่โรมานีออกจากสุสาน
ด้วยความดีใจที่จะได้กลับไปหาภรรยาอีก และ
แจ้งข่าวดีให้ทราบ ก็ไปพบความจริงเข้าโดย
ไม่คาดคิดว่า ภรรยากับเพื่อนรักกลับเป็น
ชู้กันมานานแล้ว และนินน่าเองแต่งงานกับ

๒. แม่วัน ความพยายาม (สำนักพิมพ์ก้าวหน้า : กรุงเทพฯ พิมพ์ครั้งที่แปด ๒๕๑๘) หน้า ๑

๓. Ibid หน้า ๕

โรมานีก้เพราะเขาเป็นคนมั่งคั่ง และหล่อ
เกลียดชังความยากจนที่หล่อจนประสบมานับ
แต่บิดาสันเนื่อประดาตัวจากการพนัน หล่อน
เห็นว่าการแต่งงานนั้น “...เพื่อสำหรับ
ความสุข ทรัพย์ ยศศักดิ์”

โรมานีสืบถามว่าจะแก้แค้นเพื่อนและ
ภรรยาให้สำเร็จจนได้ เพื่อตอบแทนความ
ทรยศและลบหลู่เกียรติยศของตน จึงออกจาก
เนเปิ้ลส์ไป และย้อนกลับมาใหม่โดยใช้ชื่อ
ปลอมว่า แคนท์ ซีซาร์ โอลิวา โรมานีทุ่ม
เทเงินทองและความเอาอกเอาใจจนชนะใจ
นินน่า ถึงกับทั้งกิโตมาแต่งงานกับโอลิวา
แทน และโรมานีก้ฆ่ากิโตเสียในการควลง
ด้วยกัน ในคืนวันวิวาห์เขาล่อนินน่าไปสู่
สุสานประจำตระกูล เปิดเผยความจริงทั้งหมด
ให้รู้ เป็นเหตุให้นินน่าสิ้นชีวิตอยู่ในอุโมงค์
เก็บศพนั่นเอง แล้วโรมานีก้ก็ออกจากอิตาลี
ไปดำเนินชีวิตอย่างสันโดษ รอวันตายอยู่ใน
อเมริกาใต้

มารี คอเรลลี ยกเอาพฤติกรรมชั่ว
ของนินน่าเป็นอุทาหรณ์ในการวิจารณ์ความ
เสื่อมศีลธรรมของยุโรป หรือที่จริงก็คือ

อังกฤษในยุคนั้น อิตาลีเป็นเพียงฉากพราง
เพราะขณะที่เขียนนวนิยายเรื่องนี้ เธอมีอายุ
เพียง ๒๒ ปี ไม่เคยไปอิตาลีมาก่อน ความรู้
เกี่ยวกับอิตาลีในคำนำฉากและชื่อต่าง ๆ นั้น
ได้จากคำบอกเล่าของพี่ชายชื่ออริค แม็คเคย์
ซึ่งเป็นบุตรคนโตของบิดาบุญธรรมของเธอ
และเคยไปอยู่อิตาลีมาเป็นเวลาหลายปี ผู้ที่
ศึกษางานของมารี คอเรลลี จะพบว่าเธอเป็น
ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับ “ศีลธรรมยุคใหม่” (New
Morality) อย่างรุนแรง และมักจะโจมตี
ความเสื่อมทรามทางศีลธรรมจรรยาของชน
ชั้นสูงอยู่ในนวนิยายหลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งนำ
เสียดยว่าประเด็นสำคัญในการวิจารณ์สังคม
ประเด็นนี้ มิได้ปรากฏอยู่ใน “ความพยายาม”
ฉบับแปลเลย “แม้วัน” ได้ตัดเรื่องนี้ออกไป
โดยสิ้นเชิง เก็บไว้แต่การบรรยายเฉพาะเนื้อ
เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแก้แค้นของโรมานีโดย
เฉพาะ

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ บทที่ ๙ และ
๑๐ ซึ่ง “แม้วัน” ตัดบทบรรยายเรื่องราวของ
คาร์เมโล เนรี^๔ ออกไปจนหมด เพราะเป็น

๔ คาร์เมโล เนรี คือหัวหน้าโจร ที่นำสมบัติที่ปล้นสะสมได้ไปซ่อนไว้ในสุสานประจำตระกูล
โรมานี ใน “ความพยายาม” กล่าวไว้เพียงชื่อเพียงครั้งเดียว แล้วไม่ได้ให้รายละเอียดอีก แต่ใน Vendetta
ได้เล่าเกร็ดชีวิตของ คาร์เมโล เนรี เพิ่มเติมในบทที่ ๕ เกี่ยวกับความเป็นมา และชีวิตรักของโจรผู้นี้ กับหญิง
สาวชื่อเทเรซ่า ซึ่งเป็นหญิงที่ภักดีต่อคนรัก ทำให้โรมานีเกิดความสะเทือนใจว่า แม้แต่โจร ก็ยังมีสตรีที่ซื่อสัตย์
ต่อตน และเทเรซ่า ซึ่งเป็นหญิงสามัญ ยังมีคุณธรรมมากกว่าหญิงมีตระกูลสูงอย่างนินน่า ภรรยาของโรมานีเสียอีก

เพียงเกร็ดเรื่องย่อยที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องของโรมานีนัก แต่ส่วนที่สำคัญยิ่งกว่านี้ที่ถูกตัดออกไป คือการวิจารณ์สังคมอังกฤษอันเป็นประเด็นสำคัญที่ มารี คอเรลลี มุ่งชี้ให้ผู้อ่านเห็น โดยมีเรื่องของโรมานีเป็นอุทาหรณ์ ทั้งนี้คอเรลลีได้กล่าวโจมตีศีลธรรมยุคใหม่อันมีผลทำให้สตรีประพฤตินเลวทรามต่ำช้า โดยสังคมไม่ติเตียนไว้เป็นข้อความยาวเหยียด ซึ่งจะขอยกมาเพียงบางตอนว่า

แต่ก่อนนั้น กุหลาบอังกฤษนับเป็นเครื่องหมายที่คุณสมบัติของสตรีอังกฤษอย่างที่รู้ ๆ กันมา แต่ตกมาถึงปัจจุบันนี้เมื่อโลกชักจะหลกแหลมขึ้น และชักรู้จักрутหน้าลงเหวไปได้เร็วขึ้นกว่าเมื่อก่อนเช่นนี้ แม้แต่เหล่าท่านผู้ที่มีตระกูลชาวอังกฤษ ก็นิยมหันมาพราภัยจริตจนารีกันได้สนิทมือกว่าก่อน มิใช่ท่านเหล่านั้นหรือที่ปากก็โอ้อวดถึงสายเลือดเก่าแก่สูงส่งของตน แต่ในขณะเดียวกันก็พร้อมจะลดตัวลงไปอยู่ในระดับเดียวกับไอ้หัวขโมย ใน การที่จะย่องเบาเข้าไปในบ้านของท่านขุนนาง อีกสักคนด้วยกุญแจผี ทั้งนี้เพื่อจะลอบสำเร็จสำราญกับภรรยาของเจ้าของบ้านในเวลาที่ท่านสามีไม่อยู่ และก็มีไอ้พวกเธอเหล่านั้นด้วยดอก หรือ ที่อาจจะเป็นมารดาของเด็กสามหรือสี่คน

แล้วที่พร้อมจะเต็มใจจำแนกรับชายผู้แท้จริงแล้ว ก็คือเจ้าโจรปล้นสิทธิและเกียรติยศของสามีของเธอนั่นเอง ขอให้ลองอ่านหนังสือพิมพ์ที่ออกในลอนดอนเช้าสักวัน...วันไหนก็ได้ แล้วท่านจะรู้ว่า ประเทศอังกฤษที่ครั้งหนึ่งเคยได้ชื่อในทางเคร่งครัดในศีลธรรมจรรยาโดยตลอดนั้น บัดนี้กำลังวิ่งแข่งเสมอหน้ากันไปกับประเทศที่หน้าไหว้หลังหลอกน้อยกว่า ว่าใครจะเป็นเจ้าของสังคมที่เลื่อมไทม์ได้มากกว่ากัน^๕

นินนา คือแบบฉบับของสตรีดังกล่าวซึ่งมารี “คอเรลลี เรียกว่า “ผู้หญิงสมัยใหม่” (New woman) อันเป็นผลผลิตของศีลธรรมยุคใหม่ ผู้หญิงแบบนี้อาจจะมิได้ทั้งสามัญชนและผู้ที่มีตระกูล (แต่ในนวนิยายหลายเรื่องของคอเรลลี ผู้เขียนมุ่งเสียดสีประชดประชันเหล่าชนชั้นสูงมากกว่าคนยากไร้ เช่น The Sorrows of Satan, The Murder of Delicia เป็นต้น) ส่วนนินนานั้นเป็นแบบฉบับของสตรีผู้ซึ่งจมสู่ความเหลวแหลกทางศีลธรรม โดยไม่ได้มีจิตสำนึกในก้านถึงงามแต่อย่างใด

“ความพยายา” ให้รายละเอียดเรื่องความเป็นมาของนินนาเอาไว้ตรงตามต้นฉบับเดิม นินนาเป็นบุตรีสาวคนเดียวของ

๕ Marie Corelli, “Vendetta” London: Methuen & Co. 1971 P. 87-88

ขุนนางชาวเมืองฟลอเรนซ์ เดิมเคยเป็นคนมีชื่อเสียงโด่งดัง ครั้นมาภายหลังเกิดคลังในการเล่นพนันจนล้มหายขายคนหมด”^๖ ด้วยเหตุนี้ การสมรสระหว่างโรมานีกับนินน่าจึงเทียบเท่ากับการขายสินค้าราคาแพงนั่นเอง ดังที่นินน่าเองกล่าวอย่างเต็มปากเต็มคำว่า หล่อนแต่งงานก็เพื่อหลีกเลี่ยงชีวิตเจียบบงา (และปราศจากสิ่งฟุ่มเฟือย) ในกำแพงโรงเรียนประจำ และเพราะเงินเท่านั้น

“บูโซ เธอช่างถามได้ว่าเหตุไร เหตุ เพราะเมื่อหน้ายที่จะอยู่ในวัยชราไม่มีสนุกสนานอย่างไรแท้ ๆ มีแต่เหงาหงอยจ้อยเจ้า ถ้าเธอเป็นผู้หญิงบ้างนั่นแหละจึงจะเห็นออกอีกประการหนึ่งท่านที่เสียท่านเป็นคนมั่งคั่ง ฉันทหรือจนกรอบแม้ชั่วเกรียบ อย่าว่าแต่ฉันเลยถึงคนอื่นก็เถอะ มีใครบ้างที่อยากจน”

“ความเสื่อมศีลธรรมร่วมยุค” ที่คอเรลลีโจมตีมากก็คือ สิ่งที่เขาเรียกว่า “ตลาดสมรสสมัยใหม่” (The modern marriage market) ผู้หญิงเป็นจำนวนมากถูกตีราคาเหมือนกับเป็นสินค้าเพื่อ “ขาย” ไปเป็นภรรยาของเศรษฐีสักคน แต่ตามความคิดของเธอนั้น “ผู้หญิงสมัยใหม่” ก็คือ ผู้หญิงประเภทที่ไม่ได้ถือสาอะไรเรื่องที่ตนเองถูกนำไปขายราว

กับเป็นโสเภณีราคาสูงเช่นนี้ เพราะความเสื่อมโทรมของศีลธรรมจรรยาในสังคม ทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ไม่รู้จักคุณค่าของตน ไม่มีศาสนาจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ บางคนก็ไม่ได้รู้ความเป็นคน เพราะความอ่อนต่อโลก แต่บางคนเช่นนินน่า ทำลงไปเพราะจิตใจที่ไร้ศีลธรรม (อันเป็นผลมาจากสังคมที่แวดล้อม) คือเห็นว่าการสมรสนั้นเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางสน

...ก็คนเราแต่งงานนั้นเพื่ออะไรกันเธอก็ย่อมทราบอยู่ดีแล้วว่า เพื่อสำหรับความสุขทุกข์ ยศศักดิ์ จริงไหมเล่าเธอ”

ด้วยเหตุนี้ คำว่า “ภรรยาที่ดี” จึงไม่มีผลอะไรสำหรับนินน่า ทั้งๆ สามีเป็นคนดีทุกประการ หลังจากแต่งงานได้ไม่เท่าไร นินน่าจึงเริ่มมีชู้เพื่อแสวงหาความพอใจให้ตนเอง ไม่ได้คำนึงถึงเกียรติของสามี ไม่ได้สนใจว่าสิ่งที่ทำนั้นถูกหรือผิด เพราะ “ผู้หญิงสมัยใหม่” ย่อมถือความสำส่อนทางเพศว่าเป็นการให้ความบันเทิงประเภทหนึ่ง นินน่าเองเมื่อสามีตายไป ก็ไม่ได้คิดจะแต่งงานกับกิโอ ผู้เป็นชู้ให้เป็นเรื่องเป็นราวแต่อย่างใด เพราะถือทัศนคติในการแสวงหาความสุขสำราญดังกล่าว

แต่....ฉันได้บอกเธอเมื่อไรว่าฉันจะแต่งงานกับเธอ ในส่วนหน้าที่ที่รักนั้นไม่รักใคร่เสมอเธอ..... แต่เรื่อง..... ฉันยังไม่รู้ได้ เวลานี้ฉันเป็นไทแก่ตัว เลือกรับทำอะไรได้ตามชอบใจ เมื่อมีโอกาสฉันจะต้องให้สนุกใจเสียให้เพียงพอก่อน.....”๑

ด้วยเหตุนี้ เมื่อนินน่าพบว่าเกานต์โอลิวา เป็นชายที่ร่าเริงมหาศาล ก็เต็มใจทั้งทีโคม่าแต่งงานกับเขาอย่างไม่อวดอวดารณ์ ชู้คนเก่าเลย แต่การที่ได้ภรรยาเก่ามาครอบครองอีกครั้งหนึ่ง ไม่ทำให้โรมานีหรือเกานต์โอลิวาใจอ่อนลงได้ คอเรลลีได้ลงความเห็นเอาไว้อย่างเด็ดขาดในเรื่องนี้ว่า ไม่มีทางเลยที่สตรีประเภทนี้จะกลับตัวเป็นคนดี และจะสามารถครองคู่กับสามีได้ราบรื่นต่อไป คอเรลลีได้ยกตัวอย่างจากกรณีสามีภรรยาคนหนึ่งในประเทศอังกฤษ เป็นอุทาหรณ์ถึงความไม่รู้จักเช็ดหลาของสามี จนได้รับโทษจากความผิดพลาดในการตัดสินใจของตนเอง แต่ตัวอย่างที่สะท้อน โยงไปถึงสังคมอังกฤษนี้ มิได้ปรากฏใน “ความพยาบาท” คงมีแต่ใน Vendetta เท่านั้น

ข้าพเจ้าเคยได้ยินกรณีหย่าร้างอันพิลึกพิลั่นกรณีหนึ่ง ในอังกฤษ เรื่องมีอยู่ว่า สามี

คนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ดี มีตระกูล จับได้อย่างแน่นชั้วว่าภรรยานอกใจเขา ก็เลยนำเรื่องขึ้นฟ้องศาลขอหย่าขาด ซึ่งศาลก็ตัดสินว่าภรรยามีความผิดจริงตามฟ้อง จึงสั่งให้หย่าขาดจากกัน ได้ตามคำฟ้อง ทว่าหลายปีต่อมา สามีผู้ยังมีได้สมรสใหม่นั้น เกิดได้มาพบภรรยาเข้าอีก ครัง แล้วก็เกิดความรักในตัวภรรยาขึ้นอีก จึงได้สมรสกับเธอใหม่ ซึ่งเธอ (ก็แน่ละ) ยินดีปรีดาในความโง่เขลาเบาปัญญาของสามีเป็นอันมาก เพราะรู้ว่าต่อไปนี้ ไม่ว่าเธอจะกระทำอะไรลงไป เขาย่อมไม่มีปากมีเสียงจะหักท้วงขึ้นมา ให้อายชาวบ้านได้เองเป็นอันขาด และด้วยเหตุนี้ เธอจึงเที่ยวมีชู้เสียนับไม่ถ้วน ในวงสังคมชั้นสูงที่เธอคลุกคลีอยู่นั่นเอง ในขณะที่เขา—ผู้ชายผู้น่าสมเพช—ก็ได้แต่หุบปากสนิท ไม่กล้าแม้แต่ยอมรบกับตนเองว่า ทำผิดไปเสียแล้ว

คอเรลลี มิได้เห็นว่าการหย่าร้าง หรือ การที่สามีจะทิ้งภรรยาที่นอกใจตนไปเฉย ๆ นั้นเป็นการลงโทษภรรยาได้โดยสมควรแก่เหตุแล้ว จึงแสดงให้เห็นว่าโรมานีได้วิเคราะห์ทุกทางก่อนจะตัดสินใจเลือกการ

แก้แค้น (Vendetta) ให้ชู้และภรรยาตายตกไปตามกัน วิธีการรุนแรงเช่นนี้ ถ้าคอเรลลีจะสมมุติให้เป็นเรื่องของชนอังกฤษ ผู้อ่านในยุคนั้นคงจะไม่ยินดีนัก เพราะไม่ใช่วิถีชีวิตของชนอังกฤษโดยทั่วไป แต่ถ้าเป็นชาวอิตาลีเลียนหรือสเปน ซึ่งอยู่ในสังคมทางไกลและได้ชื่อว่าเป็นผู้มีอารมณ์รุนแรงเป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้ว ก็จะเป็นเรื่องที่น่าสนใจได้โดยไม่เกิดความรู้สึกตะขิดตะขวง โดยเฉพาะยุควิกตอเรียนนั้น ผู้สนใจศึกษาย่อมจะทราบว่าเป็นยุคที่เคร่งครัดศีลธรรมจรรยามาก โดยเฉพาะในชนชั้นกลางทั่ว ๆ ไป ถ้าโรมานีเป็นชาวอังกฤษ การแก้แค้นเช่นนี้ย่อมจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมายบ้านเมืองตามความรู้สึกของคนอ่าน ซึ่งก็จะไปขัดแย้งกับประเด็นของเรื่องที่ โรมานีอยู่ในฐานะผู้ที่แสวงหาความยุติธรรมให้ตนเอง เมื่อกฎหมายไม่สามารถจะให้ได้

อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวมาแล้วว่า “แม่วัน” ได้ตัดเนื้อความที่เป็นการวิจารณ์สังคม และที่เกี่ยวกับประเทศอังกฤษออกจนหมด ผู้ที่อ่านเฉพาะ “ความพยายาบท” โดยไม่ได้เทียบกับ Vendetta จึงอาจตีความได้

โดยง่ายว่าเป็นเรื่องของอิตาลีเลียนเพราะไม่เห็นจุดมุ่งหมายที่แฝงอยู่ บางคนอาจจะเห็นเป็นเรื่องประโลมโลกย์ (melo drama) ธรรมชาติที่เกี่ยวกับความรัก ความแค้น และการฆาตกรรม ทั้งที่ คอเรลลีได้แทรกการวิเคราะห์ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เอาไว้มิ ใช่น้อย ทำให้เหตุผล วัจแจ่มแจ้งว่าทำไมโรมานีจึงไม่ได้เลือกวิธีอื่น นอกจากการแก้แค้นรุนแรงแบบนี้ ดังนั้นผู้ที่ศึกษา “ความพยายาบท” ในฐานะเป็นนวนิยายของคอเรลลี จึงไม่ควรจะศึกษาโดยไม่ได้อเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาอังกฤษเสียก่อน เพราะจะทำให้การตีความผิดพลาดไปมาก และถ้าจะสรุปความคิดใด ๆ เกี่ยวกับ “ความพยายาบท” ก็น่าจะสรุปในฐานะเป็น ผลงานของ “แม่วัน” เพราะงานชิ้นนี้ ไม่ได้แปลมาโดยตรง หากแต่แปล เรียบเรียงใหม่ และตัดตอนตลอดจนดัดแปลงเนื้อความบางตอนด้วย อย่างเช่นในตอนท้ายของ “ความพยายาบท” ก็กล่าวไว้ว่า

ออกจากเมืองเนเปิลส์ โดยปราศจากคนจำได้ มาโดยสายเรือใบเล็กลำหนึ่งซึ่งสอนดินเนลลา จะไปเมืองปอตสเดอิต....พอมมาถึงเมืองปอตสเดอิต ก็ขึ้นจากเรือพักอยู่ที่ไฮเต็ลสองเวลา พอเรือเมล์ บีแอนด์โฮมาถึง ข้าพเจ้า

ข้อตัวโดยสารมาขึ้นเมืองสิงคโปร์ ถ่ายสำเนา
กรุงเทพพระมหานครมรรัตนโกสินทร์^๔

เนื้อเรื่องตอน^๕นี้ ทำให้ผู้อ่าน “ความ
พยายาบท” สงสัยกันมาเสียนักก่อนแล้วว่า
คอเรลลิจักประเทศไทยด้วยหรือ ซึ่งเมื่อนำ
ไปเทียบกับ Vendetta แล้ว เนื้อความ
ตอน^๖นี้ “แม่วัน” ได้ดัดแปลงชื่อเมืองเกือบ
ทั้งหมดจากของเดิม เปลี่ยนทิศทางของโรมานี
จากยุโรปไปอเมริกา มายังเอเชียอาคเนย์แทน
เพื่อให้มาพำนักอยู่ในประเทศไทย แทนที่จะ
เป็นอเมริกาใต้ตามต้นฉบับเดิมที่ระบุไว้ว่า

Unrecognised, untracked, I departed from Naples. Wrapped in my cloak, and stretched in a sort of heavy stupor on the deck of the ‘Randinella.’..... I arrived at Civita Vecchia unquestioned, from thence I travelled to Leghorn, where I embarked on board a merchant trading vessel bound for South America.^๕

แต่ถึงกระนั้น ความผิดเพี้ยนเหล่านี้
ไม่ได้หมายความว่าทำให้ “ความพยายาบท”
เป็นงานชิ้นที่บกพร่องของ Vendetta เมื่อ
พิจารณาในเชิงวรรณศิลป์แล้ว “แม่วัน”
สามารถถ่ายทอดภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย

อย่างไต่วรรธรส ทั้งที่ภาษาของคอเรลลินนั้น
เป็น ภาษาที่ ซับซ้อน ทั้งทางคำ ไวยากรณ์
และสำนวนโวหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วน
ใหญ่เป็นการเน้นถึงอารมณ์รุนแรงของความ
ผิดหวังและความแค้น ซึ่งยากที่จะถ่ายทอด
เป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยให้ไต่รสของอารมณ์
คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้เราจะต้องไม่ลืมว่า
ภาษาไทยในสมัยนั้น ไม่ได้รับอิทธิพลจาก
ภาษาตะวันตก อย่างมากมายเช่นในปัจจุบัน
การแปลสำนวนโวหารอังกฤษออกเป็นสำนวน
ไทยๆ ให้เป็นที่เข้าใจสำหรับคนอ่าน จึงเป็น
ของยาก แต่ “แม่วัน” ก็ทำได้อย่างสละสลวย
โดยไม่ได้แปลคำต่อคำ หากเรียบเรียงและตี
ความด้วยเพื่อคนอ่านจะได้เข้าใจได้ง่าย เช่น
บทคร่ำครวญของนินนาที่ว่า

“Fabio! Fabio!” she cried,
“save me, pity me! Take me out to
the light—the air let me live! Drag me
through Naples, Let all the crowd see
me dishonoured, brand me with the
worst of names, make of me a common
outcast.... only let me feel the warm
life throbbing in my veins! I will do
anything, say anything, be anything
only let me live!”^{๑๐}

๔ ความพยายาบท หน้า ๓๕๕-๓๕๖

๕ Vendetta p. 402-3

๑๐ Vendetta, p. 391

ฟาบิโอ ฟาบิโอ ช่วยคิดให้พันอัน
 ทรายหน่อย ไร้! เอ็นดูกรุณาบ้างเถอะ เจ้า
 ประคั้น! ช่วยเอาไปให้ถึงที่สว่าง ๆ ... ลม
 อากาศดี ให้คงมีชีวิตอยู่? จะหลุดลากลไปประจาน
 หัวเมืองเนเปิลส์.... ให้ฝูงชนเราสาปหน้าว่า
 เป็นหญิงแพศยาอย่างไรก็ตามใจ จะตั้งชื่อให้
 อย่างชั่วร้ายอย่างแรงอย่างไรก็เชิญ ขอแต่ให้
 คิดค้นกรูสึกว่าเลื่อยยังเดินอยู่ในเส้น ชีวิต
 ยังคงอยู่ในร่างอย่างเดียว จะให้ทำอะไร ให้พูด
 ประจานตัวเองอย่างไร ให้เป็นอะไร ยอมทุก
 ทำ...ขอแต่ให้คงมีชีวิตอยู่...มีชีวิตอย่างเดียว”

ส่วนเรื่องที่ว่า “แม่วัน” ไม่ได้แปล
 โดยตรงตามต้นฉบับเดิม นั้น เมื่อพิจารณา
 แล้วจะเห็นได้ชัดว่า การข้ามเหตุการณ์หลาย
 อย่าง หรือ บทแสดง ทศนคติ โดยมาก ไปนั้น
 ไม่ใช่เพราะผู้แปลไม่มีความสามารถที่จะแปล
 ตอนนั้น ๆ ได้ “แม่วัน” มีความรู้และมีมือ
 พองจะแปลได้โดยละเอียดตลอดเรื่อง แต่ตั้งใจ
 เลือกแปลส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของโรมานี
 เท่านั้น อาจจะเป็นเพราะเห็นว่าเรื่องทศนคติ
 หรือรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ ที่เข้ามาแทรก
 ทำให้เรื่องเยิ่นเย้อ และอ้อมค้อมจากเนื้อเรื่อง
 นอกจากนี้ การสะท้อนสังคมอังกฤษในยุคนั้น
 ถึงแปลมากก็คง ไม่เป็นที่สนใจสำหรับ คนอ่าน

อยู่นั่นเอง เพราะสังคมต่างประเทศยังเป็น
 เรื่องไกลตัวคนไทยโดยทั่วไปอยู่มาก และรายละเอียดปลีกย่อยบางอย่าง เช่น การวิจารณ์
 นวนิยายประโลมโลกย์ของอังกฤษ ว่าเป็นต้น
 เหตุให้ศีลธรรมเสื่อมนั้น คนไทยซึ่งยังไม่รู้
 จักว่านวนิยายคืออะไร ก็คงจะไม่เข้าใจเนื้อ
 ความตอนนี้อยู่ที่ “แม่วัน” จึงได้ตัดออกไป
 หหมด

สรุปแล้ว “ความพยายาม” เป็น
 ตัวอย่างที่ดีของเรื่องแปลในด้านการถ่าย
 ทอดภาษาหนึ่งมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง แต่
 ไม่ใช่ตัวอย่างของเรื่องแปลที่จะให้อ่าน
 หรือศึกษาแทนต้นฉบับเดิมได้ การแปล
 เรื่องนี้มุ่งความเพลิดเพลินจากการได้รู้
 เนื้อหาสำคัญของเรื่องคือชีวิตของโรมานี
 มากกว่าจะแปลเพื่อรักษาแนวเรื่องและ
 ทศนะของกอเรลลีในการเขียนนวนิยาย
 เรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตาม “ความพยายาม”
 ยังคงมีความสำคัญอยู่ในตัวเองไม่น้อยถึง
 แม้ไม่นำไปเปรียบกับ Vendetta เช่น
 เป็นนวนิยายเรื่องแรกของไทย และเป็น
 การริเริ่มใช้ภาษาไทยแบบใหม่ ที่เป็นที่
 ยกย่องกันมากในหมู่ผู้มีความรู้ นอกเหนือ
 จากหลวงบุณยมานพพานิชย์ (แสงทอง)

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นแล้ว ม.จ.
อากาศดำเกิง ระพีพัฒน์ ยังทรงชมเชย
ไว้ว่า

“....ต่อไปนี้ผมจะขอชมถึงนักเขียน

ชาวเราบางท่าน.....สำหรับเรื่องแก่นเรื่อง
พยายาทแล้ว ผมชอบเรื่อง “ความ
พยายาท” ของ “แม่วัน” เพราะเธอ
เขียนไพเราะมาก”^{๑๔}

๑๔ ชัย เรื่องศิลป์, คำแห่งความรัก ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๓๑ โรงพิมพ์การศาสนากรม
การศาสนา กรุงเทพฯ ๒๕๓๑ หน้า (ข)-(ค)